

تقریر درس تفسیر ترتیبی از ابتدای قرآن کریم آیت الله اراکی

مقرر	حجت الاسلام	قادر بریسم	جلسه	۵۰	تاریخ	۱۴۰۴ / ۱۱ / ۱۳
عنوان ۱	تفسیر ترتیبی از ابتدای قرآن کریم					
عنوان ۲	تفسیر سوره «حمد»					
عنوان ۳	روایات ناهیه از گفتن «آمین» و استحباب گفتن «الحمد لله رب العالمین» در خاتمه سوره حمد					
عنوان ۴	طلیعه تفسیر سوره مبارکه بقره و فضیلت قرائت آن					

الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی سیدنا محمد و آله الطیبین الطاهرین

چکیده

این جلسه به بررسی روایاتی می پردازد که بر نهی از گفتن «آمین» در نماز و استحباب جایگزینی آن با عبارت: «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ» دلالت دارند.

در ادامه، با آغاز مباحث مربوط به سوره مبارکه بقره، فضایل و خواص این سوره مورد توجه قرار گرفته است. در این بخش، احادیثی مبنی بر نقش این سوره در سایه گستری بر مؤمن در روز قیامت و تأثیر قرائت آیات آغازین و پایانی آن به همراه آیه الکرسی در حفظ جان و مال و طرد شیطان، تبیین گردیده است.

موسسه حفظ و نشر آثار آیت الله اراکی

روایات ناهیه از گفتن «آمین» و استحباب گفتن «الحمد لله رب العالمین» در خاتمه سوره حمد

در پایان بحث مفصل پیرامون سوره حمد و خاتمه مباحث مربوط به این سوره، به دو روایت اشاره می کنیم که متضمن نهی از گفتن «آمین» پس از این سوره در نماز، و توصیه به گفتن «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ» پس از فراغت از آن است.

❖ روایت «کافی»: عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُغِيرَةِ عَنْ جَمِيلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام؛ حدیث از نظر سندی صحیح است و مراد از «جمیل»، جمیل بن دراج است. امام صادق عليه السلام فرمود:

«إِذَا كُنْتَ خَلْفَ إِمَامٍ وَقَرَأَ الْحَمْدَ وَفَرَّغَ مِنْ قِرَاءَتِهَا فَقُلْ أَتَى: الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَلَا تَقُلْ آمِينَ»؛

هرچند این روایت در مورد مأموم وارد شده، اما با الغای خصوصیت می توان آن را برای امام و فرد نمازگزار نیز صادق دانست.

❖ روایت مرحوم صدوق: در باب ذکر اخلاق الرضا عليه السلام آمده است:

«وَكَانَ إِذَا فَزَعٌ مِنَ الْفَاتِحَةِ قَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ»^۱؛

از این روایت می توان تعمیم استحباب گفتن «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ» را برداشت کرد تا شامل نماز جماعت و فرادی، و نیز مأموم و امام گردد.

ما با این دو روایت، تفسیر حمد را به پایان می رسانیم و به تفسیر سوره بقره می پردازیم.

طبیعه تفسیر سوره مبارکه بقره و فضیلت قرائت آن

در آغاز، چند روایت در فضیلت این سوره و برخی از آیات آن ذکر می شود.

❖ روایت مرحوم صدوق در «ثواب الأعمال»: «يُسْنَدُهُ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

«مَنْ قَرَأَ الْبَقْرَةَ وَآلَ عِمْرَانَ جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُظْلَلُ بِهِ عَلَى رَأْسِهِ مِثْلُ الْعِمَامَتَيْنِ أَوْ مِثْلُ الْغِيَابَتَيْنِ»^۲؛

در تفسیر «غیابتین» گفته شده به هر چیزی که سر را می پوشاند، «غیابه» اطلاق می شود و مراد این است که همه سر را می پوشاند و سایه سر انسان می گردد. این روایت می فرماید: اگر کسی سوره های بقره و آل عمران را بخواند، برای خود در روز قیامت سایه سر فراهم می آورد.

و «مِثْلُ الْعِمَامَتَيْنِ» به معنای دو پاره ابر است.

❖ روایت دیگر مرحوم صدوق در «ثواب الأعمال»: از امام سجاد عليه السلام روایت می کند که فرمود:

«قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: مَنْ قَرَأَ أَرْبَعَ آيَاتٍ مِنْ أَوَّلِ الْبَقْرَةِ وَآيَةِ الْكُرْسِيِّ وَآيَتَيْنِ بَعْدَهَا وَثَلَاثَ آيَاتٍ مِنْ آخِرِهَا لَمْ يَرَفِ فِي نَفْسِهِ وَ مَالِهِ شَيْئًا يَكْرَهُهُ وَلَا يَقْرُبُهُ شَيْطَانٌ وَلَا يَنْسَى الْقُرْآنَ»^۳؛

رسول خدا صلى الله عليه وآله فرموده است: هر که چهار آیه ابتدایی سوره بقره - یعنی آیات: «الْم * ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ * الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ * وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ» - و آیه الكرسي و همان آیه نخست از «اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ... وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ» است؛ اما خواندن دو آیه بعدی هم با آن استحباب دارد - و سه آیه پایانی این سوره - از «آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ...» که معمولاً بعد از نمازها خوانده می شود - را قرائت کند، در مال و جاننش آسیبی نمی بیند؛ شیطان به او نزدیک نمی شود و قرآن را فراموش نمی کند.

❖ روایت «مجمع البيان»:

«سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: أَيُّ سُورِ الْقُرْآنِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: الْبَقْرَةُ. قِيلَ: أَيُّ آيِ الْبَقْرَةِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: آيَةُ الْكُرْسِيِّ»^۴؛

حضرت رسول صلى الله عليه وآله نیز افضل آیات سوره بقره را آیه الكرسي می دانند.

۱. عیون أخبار الرضا عليه السلام؛ ج ۲، ص ۱۸۳.

۲. ثواب الأعمال و عقاب الأعمال؛ ص ۱۰۴.

۳. همان.

۴. مجمع البيان فی تفسیر القرآن؛ ج ۱، ص ۱۱۱.

در فضل آیه الکرسی روایات بسیاری وارد شده و در بررسی خود آیه، آنها را مفصل تر متعرض خواهیم شد؛ ولی اجمالاً بدین روایات اشاره گردید. روایات دیگری هم در فضل سوره بقره رسیده؛ ولی به همین مقدار بسنده می کنیم و بقیه روایات را به جلسات دیگر موکول می سازیم.

امیدواریم این دهه فجر بر ملت ایران و همه مسلمانان مبارک باد، و عید میلاد امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف عید پیروزی محمد و آل محمد علیهم السلام و شیعیان شان باشد. ان شاء الله عید بزرگ ظهور حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف را شاهد و از انصار آن حضرت باشیم و عید کوچک نیز پیش از آن، هلاکت ترامپ و نتانیاهو باشد. امیدواریم خدا عذابش را بر این دو عنصر شرور و خبیث نازل کند و جامعه بشری را از شر آنان رهایی بخشد.

و صلی الله علی محمد و آله الطاهرين

